

Vlaams
Parlement

stuk **44** (2011-2012) – Nr. 2
ingediend op 16 november 2012 (2012-2013)

Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie

Jaarverslag 2011

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking
uitgebracht door de heer Marc Hendrickx

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Frank Creyelman.

Vaste leden:

de heren Ludwig Caluwé, Paul Delva, mevrouw Sabine Poleyn, de heer Johan Verstreken;
de heer Frank Creyelman, mevrouw Marijke Dillen, de heer Christian Verougstraete;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Mia De Vits, de heer Jan Roegiers;
de heren Marc Hendrickx, Karim Van Overmeire;
de heer Peter Reekmans;
de heer Luckas Van Der Taelen.

Plaatsvervangers:

de heer Lode Ceyskens, mevrouw Cindy Franssen, de heren Ward Kennes, Veli Yüksel;
de heren Johan Deckmyn, Stefaan Sintobin;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Bart Tommelein;
de heer Philippe De Coene, mevrouw Fatma Pehlivan;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Liesbeth Homans;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Toegevoegde leden:

de heer Christian Van Eyken.

Stukken in het dossier:

44 (2011-2012) – Nr. 1: Jaarverslag Vlaams Vredesinstituut

INHOUD

1. Inleidende uiteenzetting door de heer Tomas Baum, directeur van het Vlaams Vredesinstituut	4
1.1. Onderzoeksrapporten	4
1.1.1. Wapenhandel- en productie.....	4
1.1.2. Vrede en samenleving.....	5
1.2. Adviezen in de bevoegdheidsdomeinen van de commissie	5
1.3. Het Vredesinstituut in 2011	5
1.4. Suggesties	6
1.5. Vooruitblik	7
2. Bespreking	7
2.1. Vragen en opmerkingen van de leden.....	7
2.2. Antwoorden van de heer Tomas Baum.....	8

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking werd op 6 november 2012 het jaarverslag over het werkjaar 2011 van het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie (hierna aangeduid als het Vredesinstituut) besproken.

1. Inleidende uiteenzetting door de heer Tomas Baum, directeur van het Vlaams Vredesinstituut

De heer *Tomas Baum* wijst erop dat het overgrote deel van de in dit jaarverslag behandelde kwesties tot het bevoegdheidsdomein van de commissie Buitenland behoort. Hij zal vooreerst kort ingaan op de onderzoekspublicaties die binnen de bevoegdheden van deze commissie vallen. Vervolgens zal hij de uitgebrachte adviezen overlopen en daarna komt in een notendop de werking van het Vredesinstituut in 2011 aan bod. In een vierde en laatste deel zal hij een aantal suggesties doen en ook kort vooruitblikken.

1.1. Onderzoeksrapporten

1.1.1. Wapenhandel- en productie

Zes van de zeven publicaties betreffen wapenhandel- en productie. Er is vooreerst de jaarlijkse analyse van de Vlaamse buitenlandse wapenhandel in het voorafgaande jaar, in dit geval dus 2010. Ondertussen is overigens ook al het rapport over 2011 gepubliceerd. Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen militair materieel – vuurwapens en conventionele wapens, maar ook onderdelen daarvan – en dualuseproducten. In dat laatste geval gaat het specifiek om onderdelen die nuttig kunnen zijn bij bijvoorbeeld de productie van massavernietigingswapens en producten die daar deel van kunnen uitmaken. Jaarlijks wordt een rapport gemaakt met een analyse van de verleende vergunningen.

Er wordt ook onderzoek gedaan naar het eindgebruik van Vlaams militair materieel en zo dadelijk zal de spreker daar wat nader op ingaan. Een ander rapport, ‘De Europese defensiemarkt: een kwestie van efficiëntie en verantwoordelijkheid’, is de neerslag van een conferentie waar 110 mensen gediscussieerd hebben over het exportbeleid van de Europese Unie. Uit dat rapport blijkt dat het Vlaamse beleid zich zowel strategisch, ethisch als economisch in een ruimer kader afspeelt. Het boek ‘Vuurwapens: handel, bezit en gebruik’ van het Vredesinstituut heeft inmiddels redelijk wat erkenning gekregen als referentiewerk. Wat de dualuseproducten betreft, werd ook een analyse gemaakt van het juridisch kader voor de handel in die producten.

Toetssteen van de door het nieuwe decreet sterk gewijzigde Vlaamse regelgeving blijft het eindgebruik. Daarover valt in de verslagen van de Vlaamse Regering weinig te vernemen, omdat de categorieën generiek worden aangeduid en er geen onderscheid wordt gemaakt tussen de gerapporteerde en de eigenlijke eindgebruikers. De bestemmelingen zijn immers vaak bedrijven die de producten zelf verwerken tot een eindproduct, terwijl het eigenlijke eindgebruik zich verder in de keten afspeelt. De doelstelling van het onderzoek van het Vredesinstituut was een representatief beeld te schetsen van het eindgebruik en geen ‘name-and-shamelyn’ te volgen door een paar willekeurige gevallen te noemen waar het eindgebruik mogelijk problematisch was.

De werkwijze van het Vredesinstituut bestond in een algemene analyse van het beleid, gevolgd door een onderzoek van representatieve cases van soorten producten en bestemmelingen. Daarbij wordt geen uitspraak gedaan over de wenselijkheid of de opportuniteit van die uitvoer, want dat is een politieke discussie. Het onderzoek heeft uitgewezen dat het vaker dan momenteel het geval is, mogelijk is om het eindgebruik te achterhalen op basis van publieke bronnen en, weliswaar intensieve, research.

Er zijn natuurlijk ook beperkingen en de spreker erkent dat de industrie op het moment dat zij in een prototype stapt, niet kan voorzien waar het eindproduct of -systeem uiteindelijk verkocht zal worden. Dat neemt echter niet weg dat er met certificaten van eindgebruik kan worden gewerkt en dat er – ook internationaal – veel meer informatie kan worden vergaard dan op dit moment het geval is. De spreker wijst er wel op dat de waaier aan eindgebruik erg breed is. De Vlaamse producten kunnen een onderdeel worden van courante systemen maar ook van geopolitiek meer symbolisch beladen bestemmingen als een atoomonderzeeër van de VS. Hij noemt naast radars ook nachtkijkers als andere voorbeelden.

De via de nieuwe wetgeving voorgestelde deregulering van het uitvoervergunningsstelsel binnen een door de overheid opgelegd kader, brengt een verschuiving mee van controle op voorhand naar controle achteraf. Dat maakt het belangrijk dat bedrijven systematisch informatie over het eindgebruik bijhouden, die optimaal uitwisselbaar moet zijn met de controlerende overheid. De diensten van de Vlaamse Regering moeten daartoe over voldoende capaciteit beschikken, maar moeten hun informatie ook delen met het Vlaams Parlement.

1.1.2. Vrede en samenleving

Wat vrede en samenleving betreft, wijst de heer Tomas Baum op de publicatie van het Vredesinstituut over de Eerste Wereldoorlog: ‘100 jaar Eerste Wereldoorlog in het teken van vrede’. Met de herdenkingen mikt de Vlaamse overheid op internationale zichtbaarheid geven aan Vlaanderen, op het stimuleren van toerisme en op het brengen van een vredesboodschap. Via dit rapport wordt nagegaan hoe die vredesboodschap kan worden gerealiseerd. Gesteund door historici, werd gekozen voor meerstemmigheid en voor een vredevolle herdenkingscultuur, zowel in het eigen land als aan de onderhandelingstafel met andere landen. De publicatie bepleit de overschrijding van de grenzen van beleidsdomeinen, maar in de praktijk werd vastgesteld dat vooral Buitenlands Beleid, Erfgoed en Toerisme betrokken zijn. Omdat daarnaast ook samenwerking tussen diverse beleidsniveaus van belang is, suggereert de spreker de ontwikkeling door de Vlaamse overheid van een visienota over deze integratie. Daarbij moet het expliciteren van gedeelde premissen vooropstaan en niet het opleggen van hoe de herdenking precies moet gebeuren.

1.2. Adviezen in de bevoegdheidsdomeinen van de commissie

Naast de al genoemde adviezen over het jaarlijks verslag van de Vlaamse Regering inzake de wapenhandel en over de herdenking van de Eerste Wereldoorlog, formuleerde het Vredesinstituut in 2011 ook adviezen in het kader van de voorbereiding van het Wapenhandeldecreet. Er werd advies uitgebracht over zowel het voorontwerp als het voorstel van decreet van Groen en het uiteindelijke ontwerp van decreet.

1.3. Het Vredesinstituut in 2011

Het Vredesinstituut bracht in het verslagjaar nog andere werkvormen in praktijk. Zo werd onder meer een aantal maal toelichting verstrekt in parlementaire commissies. Soms werd een rapport daar ook rechtstreeks voorgesteld. In 2011 werd een werkbezoek aan Barcelona georganiseerd, over conflicthantering in het onderwijs. Dit jaar komt er in december een werkbezoek aan het bedrijf Gatewing, dat drones produceert voor civiel gebruik. Er wordt ook geprobeerd om volksvertegenwoordigers uit verschillende partijen te betrekken, onder meer bij de samenstelling van reactiepanels bij het voorstellen van een onderzoek of publicatie, al is het niet altijd mogelijk om alle fracties op eenzelfde moment te betrekken en een actieve rol te geven.

Het werk van het Vredesinstituut wordt grondig geëvalueerd door een internationaal samengestelde wetenschappelijke raad. De Nederlandse vertaling van het verslag van die

evaluatie wordt elk jaar in extenso opgenomen in het jaarverslag en was tot nog toe altijd heel positief. In dat verband onderstreept de spreker dat het instituut soms met een spanningsveld wordt geconfronteerd, door de herhaalde suggesties van die raad om vaker op academische uitnodigingen in te gaan. Het Vredesinstituut blijft zich echter bewust van de beleidscontext van een werking voor het parlement en blijft ervoor kiezen zeer gericht informatie aan te reiken.

Wat informatie en communicatie betreft, ontplooit het instituut meer activiteiten dan evenementen. Er worden eens per maand lezingen gegeven en occasioneel gebeurt dat ook in het buitenland. In 2011 werden negen evenementen georganiseerd, met boekvoorstellingen, presentaties en debatten. Het Vredesinstituut probeert ook aan outreach te doen, zowel op politiek als op academisch gebied en voor het middenveld, en soms ook gecombineerd. De spreker vermeldt in dat verband de werkgroep die voor de voorbereiding van het Wapenhandeldecreet actief was en waaraan werd deelgenomen door mensen van de industrie, vertegenwoordigers van de vredesbeweging en experts. Nog andere voorbeelden kunnen in het jaarverslag worden gevonden.

Het Vredesinstituut streeft er altijd naar zo open als mogelijk te zijn in zijn communicatie. Met de 7 persberichten die het in 2011 verstuurde, raakte het 13 keer in de audiovisuele media en 63 keer in de geschreven pers. Het opzoeken van de media is weliswaar geen doel op zich, maar het is wel een onderdeel van de informatieopdracht.

Er wordt ook voortdurend naar gestreefd om de informatie toegankelijk te maken. Omdat de rapporten in de regel zeer omstandig zijn, goed geargumenteed en voorzien van talrijke voetnoten, worden ook samenvattende factsheets of docuclips met hoofdlijnen opgesteld. Met het oog op een bredere distributie werd een samenwerking opgezet met Acco. Afgezien van het al genoemde boek over vuurwapens werden nog twee boeken uitgegeven. Thema's waren jongeren en geweld, en de omgang met de herdenking van de Eerste Wereldoorlog door lokale overheden. Om mee te zijn met de tijd is het instituut ook actief op Twitter en Facebook, zowel in het Nederlands als in het Engels, aangezien dat nu eenmaal de taal van veel volgers is.

De rekeningen van het Vredesinstituut zijn door het Rekenhof gecontroleerd en intussen ook al goedgekeurd door het Vlaams Parlement.

1.4. Suggesties

Vervolgens doet de heer Tomas Baum nog enige vrijblijvende suggesties ten behoeve van de commissie. Onderzoekster Sara Depauw was in New York aanwezig bij de onderhandelingen over het internationaal wapenhandelverdrag van de Verenigde Naties – het Arms Trade Treaty (ATT) – en zou haar wedervaren aan de commissie kunnen komen voorstellen. Het dossier is met name interessant omdat het ook de rol van de Europese Unie in dergelijke internationale fora problematiseert en verduidelijkt. Zelf is de spreker bereid om een bijdrage te leveren over zijn deelname aan een non-proliferatieconferentie in Moskou, waar veel meer dan elders ruimte was voor 'non-aligned voices', van landen als Iran, Noord-Korea en Pakistan, die nucleair actief zijn en waar internationale bezorgdheid over bestaat. Een derde mogelijk thema zou de registratie en traceerbaarheid van ingevoerde vuurwapens kunnen zijn, waarover een nogal technische, maar zeer interessante nota werd gemaakt. Ook daarover kan hier desgewenst toelichting worden gegeven. Nog een ander mogelijk thema is de vraag of Vlaanderen een symbolisch buitenlands beleid heeft. Die vraag is niet smalend bedoeld, maar betreft de normatieve keuzes die al dan niet gemaakt worden in het buitenlands beleid van Vlaanderen. Daaraan zou een debat of participatief proces kunnen worden gewijd.

1.5. Vooruitblik

Tot slot blikte de spreker nog even vooruit. Op zaterdag 10 november vindt in het Vlaams Parlementsgebouw de jaarlijkse 11 novemberlezing plaats. Vorig jaar werd die lezing in Ieper gehouden door de Algerijnse diplomaat Lakhdar Brahimi, dit jaar spreekt Jan Techau, de directeur van het Europese centrum van de Carnegie Endowment for International Peace. Deze reflecties vullen de ook waardevolle protocolaire herdenkingen aan.

Begin 2013 ontvangt de commissie een rapport over doorvoer. Daarna komt er nog een rapport over de vervlechting van veiligheid en defensie en de gevolgen voor de export buiten de Europese Unie. Als voorbeeld noemt de spreker de uitvoer naar Syrië van apparatuur om sociale media te controleren. Dat zijn immers geen wapens en eigenlijk ook geen dualuseproducten.

2. Bespreking

2.1. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw *Ann Brussel* vond het Vredesinstituut een grote hulp bij de voorbereiding van het Wapenhandeldecreet. Haar fractie vindt dat deze paraparlementaire instelling haar werk moet voortzetten en onafhankelijke rapporten moet blijven opstellen, ook in deze besparingstijd. Het instituut moet daarom niet bang zijn om te zeer de academische toer op te gaan, het mag ook niet te dicht bij het parlement staan. Aarzeling om Engels te gebruiken in de sociale media is volgens de sprekerster evenmin nodig. Dat er nuttige informatie wordt bezorgd aan het Vlaams Parlement, is immers veel belangrijker en het taalgebruik is dan maar een verwaarloosbaar detail. Van de leden van dit parlement mag worden verwacht dat ze de lingua franca van deze wereld voldoende beheersen om de nuttige informatie te verwerken. Voor het overige is de sprekerster tevreden over het jaarverslag.

De heer *Jan Roegiers* noemt het jaarverslag een bijzonder transparant document. De toevoeging van een contactpersoon per thema vindt hij een handig instrument. Zijn eigen ervaring in dat verband is dat hij bij geen enkele vraag die hij aan het instituut richtte, van een kale reis terugkwam. Het Vredesinstituut is duidelijk de kinderschoenen ontgroeid en dat heeft uiteraard voordelen, maar wellicht ook nadelen. Zo mag het instituut streng worden beoordeeld, maar als het geleverde werk goed is mag dat ook met zoveel woorden worden gezegd.

2011 was duidelijk een druk jaar voor het Vredesinstituut. Zo was er de voorbereiding van het Wapenhandeldecreet. Dat zowel de meerderheidspartijen als de oppositie de inbreng van het Vredesinstituut naar waarde wisten te schatten, toont overigens aan dat het om een gemodereerde instelling gaat. Van de onderzoekspublicaties in 2011 onthoudt de spreker vooral dat naar het eindgebruik van Vlaams militair materieel en de, inmiddels tot een standaardwerk uitgegroeide, publicatie over vuurwapens. Ook het vandaag voorgestelde boek over 100 jaar Eerste Wereldoorlog is blijkbaar zeer aanbevelenswaardig.

Het lid vindt dat de commissie zich bij gelegenheid moet beraden over de gedane suggesties. Zelf denkt hij dat het Vredesinstituut de leden van de commissies Sport en Leefmilieu nog zou kunnen bijstaan met onderzoek naar sport- en jachtwapens. Tot slot vindt ook hij dat het Vredesinstituut moet doen wat het geacht wordt te doen en zich dus geen zorgen hoeft te maken over het gebruik van het Engels bij het retweeten. Wel moet de eigen basis taal het Nederlands blijven en moet het instituut zijn eigen tweets niet alleen in het Engels versturen. Hij wijst erop dat een ruimer publiek niet alleen de geloofwaardigheid van het Vredesinstituut maar ook die van het Vlaams Parlement verhoogt.

De heer *Johan Verstreken* is het ermee eens dat het Vredesinstituut transparant werkt en het parlement goed op de hoogte houdt, in het verslagjaar onder meer door consequent onderzoek te voeren naar herdenken en herinneren. Steeds meer mensen komen op de boeiende presentaties af, ook buiten het parlement. Bestaat het risico niet dat de verhuizing van Ieper naar het Vlaams Parlementsgebouw voor de 11 novemberlezing, voor versnippering zorgt? Of wordt daarmee een ander publiek bereikt? Hoe zou dat nog meer kunnen worden verruimd? De spreker respecteert hoe dan ook het gedane werk.

Ook de heer *Marc Hendrickx* dankt het zeer actieve en transparante Vredesinstituut voor het gepresteerde werk. Dat het instituut de rationalisatieronde overleefde, bewijst het belang dat er in dit huis aan wordt gehecht. Het klopt dat de instelling zeer aanspreekbaar is, dat is ook zijn ervaring. Het lid onderstreept voorts het tot nu toe wat onderbelichte belang voor de jeugd. Tot slot vraagt hij om voorrang te blijven geven aan het Nederlands, want de instelling staat niet alleen ten dienste van het parlement maar ook van de Vlamingen, wat natuurlijk niet uitsluit dat er bijvoorbeeld ook lezingen in het Engels gebeuren.

De heer *Karim Van Overmeire* sluit zich in persoonlijke naam aan bij de al uitgebrachte waardering. Hij pleit ervoor om te proberen werk te maken van de interessante suggesties die werden gedaan, ook omdat aan een aantal van die thema's tot nu toe weinig aandacht werd besteed. Hij waarschuwt wel dat men bij de laatste suggestie, over het buitenlands beleid van Vlaanderen, rekening moet houden met het beperkte soortgelijk gewicht van de principes die zouden worden geformuleerd door een regio die nog geen lidstaat is van de Europese Unie. Wat het taalgebruik betreft, verkiest hij dat het instituut zich richt naar de instanties die duidelijke richtlijnen kunnen geven, in de plaats van zich te baseren op uitspraken in een gedachtewisseling in deze commissie.

2.2. *Antwoorden van de heer Tomas Baum*

De heer *Tomas Baum* noemt de spanning tussen academisch en beleidsgericht werken gezond. Internationale peer reviews en publicaties versterken de waarde van het onderzoek. Hij heeft alleen maar willen belichten dat de wetenschappelijke raad op dat vlak soms meer verwacht dan er kan worden waargemaakt. Wat de besparingen betreft, probeert hij al jaren om een voorzichtig beleid te voeren, al moet rekening worden gehouden met de overheidsomgeving die onder meer vanwege de verplichte aanbestedingen soms duurder is dan een gewone marktomgeving. Het financiële beleid is zeer constant en ook volgend jaar zal niets meer worden gevraagd dan indexaanpassingen.

Het project van de 11 novemberlezingen startte het Vredesinstituut vijf jaar geleden samen met de stad Ieper en het In Flanders Fields museum. De afspraak was vanaf het begin dat de lezing om de vijf jaar in het parlementsgebouw zou worden gehouden en de andere jaren in Ieper. Jeugd is wel degelijk een aandachtspunt, dat in de inzake jeugd bevoegde commissie zal worden gepresenteerd. Hij wijst er wel op dat vredeseducatie zelf niet tot het mandaat van het Vredesinstituut behoort. De jeugd verzamelen rond monumenten blijft een grote uitdaging, want dat gebeurt nu niet.

Wat het taalgebruik betreft, zal worden ingegaan op de suggestie om daarover advies in te winnen. Vervolgens legt de heer *Tomas Baum* nogmaals uit dat hij het als een intrinsieke waarde beschouwt dat het buitenlandse beleid niet alleen pragmatisch maar ook symbolisch is. Dat eerste overheerst thans door de omstandigheden en door de impliciete hiërarchie binnen de Belgische staatsstructuur.

Tot slot gaat hij nog even in op het beleid van het Vredesinstituut. Over gedaan onderzoek en reeds geleverd advies is te allen tijde debriefing en bijkomende uitleg mogelijk, ook

elders in Vlaanderen, maar voor de bestelling van nieuw onderzoek of advies is eerst een soort van mandaat van het parlement nodig.

Karim VAN OVERMEIRE,
wnd. voorzitter

Marc HENDRICKX,
verslaggever